



## **Reisebrev fra St Petersburg**

29.12.2018 - 05.01.2019

Alle disse reisebrev fra Russland, er de iferd med å danne en genre? Liksom reisebrev på 1700-tallet i opplysningstiden, da det ble ansett som ledd i dannelsen å være opplyst, bereist? Vi valgte altså å legge vår dannelsesreise til St Petersburg. Peter den stores by, som han i 1703 grunnla helt vest i det store riket, med ønske om fellesskap med Europa. Derav det ene hodet på dobbeltørnen som vender mot vest. Vi valgte å komme ham i møte, gjøre oss kjent med hans by, hans folk.

Derfor oppsøkte vi Folkediplomati Norge, som på folkelig nivå søker fellesskap med Russland. Dets leder, Hendrik Weber, har fått registrert et selskap i Moskva, 24 SRT (Scandinavian Russian Travel). Vi satte opp en ønskeliste for to personer en uke, og fikk presentert program med guide og sjåfør, klar på Hotel Demetra Art hver morgen.

Slik ble vi tatt hånd om fra første stund, analfabeter i kyrillisk som vi er. Og disse hender viste seg å være av det vennlige slaget, så vennlige at det ble sørgelig å ta avskjed. Sjåføren, Rudolph, så nærmest bekymret ut for hvordan det skulle gå med oss videre. Uten hverandres språk utstråler man forståelse, viste det seg. Våre to guider derimot behersket engelsk. Elena og Irina var velutdannet og meget søte mennesker. Hotellet kan

også anbefales. Bra beliggenhet, topp standard og smakfullt innredet. Betjeningen korrekt, vennlig. Språket satte grenser for fellesskap. Noe sjarmtroll, nydelige Nathalia i hotellets restaurant, fullstendig brøt gjennom med sitt livlige kroppsspråk - noe som kjent er internasjonalt. Nettopp fordi vi var fremmede i byen ble alle disse som vi kom i berøring med, så viktige. Severdigheter fant vi i om i Lonely Planet. Mens de innfødte, dem var vi henvist til å møte på i tilfeldige situasjoner. En slik situasjon oppstod forresten allerede i Riga der vi mellomlandet. Det var riktignok nordmenn, som oss på eventyr i det ukjente Russland. To kjekke karer med befalskole i nord, der grensen går uten problemer mellom nabofolk, ifølge dem. En tur til Murmansk hadde vekket reiselysten til landet med dobbeltørnen. Fra St Petersburg skulle de følge det andre hodet østover. Og de lovet å sende hilsen fra Mongolia. Vi var enige om at noe av gleden ved reiser var å gjøre bekjentskaper. På Pulkova flyplass ventet Rudolph, og de to ble med oss inn til byen. Vi kom jo en uke før russiske jul, etter den julianske kalender. Og vinterkvelden ble et eventyr i julebelysning gjennom byen - en forsmak på hva som ventet oss.

Og nå ut i byen. Elena var klar, og Rudolph bød meg armen, stødig over issvuller, til den ventende bilen. Elena visste alt om byens grunnleggelse av Peter den store (2m høy) som i 1700 slo Karl den 12. ved Poltava og anla byen i det myrlendte området ved Finskebukten. Velegnet for sitt Venezia - med elven Neva og kanaler. Fra opphold i Holland hadde han lært seg skipsbygging for sitt skipsverft her. Han var opptatt av å skape livsgrunnlag for byen - handel og virksomhet. Disse stedene vi besøker lar jeg fortelle byens historie. De stilrene bygningene holdt i pastell blått eller mint grønt med hvitt fra 1700-talls barokk, og i gult fra 1800-talls nyklassisisme. Arkitekter som Trezzini og Rastrelli ble hentet fra Italia. Peter den store fikk forflyttet hoffet fra Moskva til sin nye hovedstad. Det betød bygging i stor stil i og omkring byen for aristokratiet, over 1000 familier. Dertil kjøpmenn, embedsmenn og folk ellers. Det har neppe noen hensikt å presentere disse palassene enkeltvis, som severdigheter. De må sees! Med litteratur til hjelp fra den tiden, som f.eks. Turgenjev og Pushkin, kan vi prøve å forestille oss aristokratiet bevege seg med eleganse i omfangsrrike kostymer over disse enorme gulvflater, utført i marmor eller parkett med intarsia. Marmor fra ulike steder. Søylar i rød granitt fra Karelen, i grønn malakitt, i blå lapis. Bare i Katarina-palasset med det famøse rav-rommet gikk det 6 tonn rav og 100 kg gull. Her ble holdt baller og middager etter barokkens dimensjoner. En hel befolkning stod til tjeneste - i en grad som er ufattelig for oss idag.

I tiknytning til palasset i Tsarskoe Selo fant vi en fløy, et spartansk utstyrt internat, det såkalte lycéet. Her ble gitt opplæring i vitenskapelige og klassiske disipliner for begavede unge menn. Spannende å være der. Her tilbrakte Alexander Pushkin, landets nasjonaldikter, seks år. Han er også St Petersburgs store sønn, og æres med statue på Kunst-plassen, der han skuer utover med løtet hode og hånd. Både hans litteratur og hans tragiske skjebne er verdt et studium. Allerede i den lykkelige tiden på lycéet kom han i

berøring med bevegelser som reagerte på tsarveldet og folkets nød. Hans høyrøstede reaksjoner kostet ham friheten, og han ble forvist fra St Petersburg til provinsen. Dette ga ham imidlertid arbeidsro til å skrive og til å få innblikk i folkets levetilstand. Vi har valgt å stoppe opp ved Pushkin, og kan anbefale oversettelser som av Olav Rytter. Han bidro til å utvikle det russiske folkemålet til bruk i litteraturen. Han la dermed grunnen for russisk nasjonal-litteratur, for rekken av kjente diktere i verdenslitteraturen. Men som sagt, vi opplever den ikke på russisk. En kar hørte at jeg nevnte Pushkin for Nathalia, og da kom det med styrke: "Pushkin is music!"

Før vi går videre til katedralene, må nevnes Vinterpalasset, som naturligvis stod øverst på listen, med bl.a. Rembrandts "Fortapte sønn". Bare beliggenheten ved Neva er praktfull, ikke minst en vinterkveld. Vi vandret fra den ene sal mer staselig enn den andre - til det åpnet seg for en trappeoppgang så storslått som bare Rastrelli kunne skape. Den kalles "Jordan". Hvorfor? For å åpne for noe Russland har felles med Europa: religionen. Peter den store vender venstre ørnehode mot vest, slik som hans by skulle gjøre det.

Høydepunktet for turen ble likevel jule-eventyret med "Nøtteknekkeren" på Mariinskiy teater. I den karakteristiske mint-grønne utførelsen stod den legendariske bygningen der i snedrevet. Og der inne - balkonger i fire rader over hverandre mot kuppelen. Det yrte av liv. Barn og gamle, stilige par. Flotte kjoler og blinkende sko. Ved siden av oss satt en pen, beskjedent pike, selv balett-danserinne fra hun var 7 år. Behøver vi si mer enn at vi svevet rett inn i eventyret der tyngdekraften er opphevet?

På vår ønskeliste stod også græsk-ortodokse kirker, med interesse for russisk religiøsitet. Både for egen del og for å få kjennskap til russisk mentalitet. Så Elena, selv troende og med religionshistorie som fag, tok oss med til flere av dem. Som med palasser, har det liten hensikt å omtale dem enkeltvis. Bare helhetlig at de med sine skinnende kupler fremtrer som landemerker opp av den snedekte byen. Overskrider høyden på Vinterpalasset, som angir standard. Enkelte monumentale som St Isaak og Kazan-katedralen. Andre noe eiendommelig stillferdig i de karakteristiske pastell blå eller mintgrønne grasiøse bygninger. Og hva skjuler de? Folk går inn hele tiden. Som dem viser vi ærbødighet ved å korse oss, og på ortodoks vis: først høyre skulder, og så venstre - dvs. over hjertet. Motsatt rekkefølge blir katolsk, og da blir du nektet adgang. I St Nicolas ble vi det, noe jeg viste forståelse for, tatt i betraktning kirkehistorien. Det viktigste er dog hjertets betydning i mystisismen. Vel inne åpner kuppelen seg for himmelen. Vi er omgitt av engler og hellige skikkelser. Langs veggene disse gåtefulle ikoner. Uten å gå nærmere inn på hva denne tradisjonen innebærer, gir de innblikk i den mystisisme vi her møter. De helliggjorte gjennom livet som er avbildet på ikoner, blir minnet og æret. Folk beveger seg enkeltvis til bildene, gjør korsets tegn og bøyer seg. Noen står lenge. Ikke en benk å se. På lysoppsatser kan man tenne lys. Det er søndag og messe. Dype røster lyder uavlatelig - stigende, synkende som vinden. En mann med sin lille datter - fars dype røst, pikens så lys at den letter. En prest i full mundur står ute på

gulvet og tar imot bekjennelser for å gi tilgivelse, på Jesu vegne. Nå på slutten av året. Markus hadde intetanende forvillet seg inn blant dem. Betatt ved synet av barna. Med ett blir porten til iconostasen slått opp, og en prest stiger ut, svinger røkelseskaret. Folk kommer for å motta nadverd. Barn under syv år er uten synd. Unge par kommer med spedbarn i armene for velsignelse. Først utenfor kan vi snakke og bemerker mengden av mennesker, inderligheten i alvoret. Elena svarer bare med at Sovjet-tidens styre ikke hadde slukket religiøsiteten i folkets sjel. Forbudet mot å eie en Bibel, ble overholdt med trussel om Sibir. (Bare for å nevne i forbifarten: Skriften var tilgjengelig fra gammelt av, på græsk og kirkeslavisk.) Og skulle man døpes, skjedde det i all hemmelighet. Prester ble utsatt for forfølgelse. Men 60 år mot 100-vis av år, hva betyr det?

Ved Griboyedov-kanalen ligger Krist oppstandelses-katedralen i usansynlig farveprakt, mer som et eventyrslott enn en katedral. Tallrike kupler i ulike størrelser og utforming stråler i solskinnet. Mosaikken på sydveggen fremstiller Kristi oppstandelse. Noe som er sentralt i Øst-kirken, med fokus på en triumferende Kristus fremfor den døende på et krusifiks. Inne blir man uvegerlig visuelt trukket inn i Kristi oppstandelseskraft hvor man snur seg. Billed-floraen er utført med en egen mosaikk-teknikk av glassbiter som er malt og brent på egen måte for å frembringe nyanser i farvesjatteringer. Nærvær av engler og hellige skikkelser skaper en intenst magisk atmosfære. Symbolbruk gjør også sin virkning. Gull er symbol på renhet, hellighet sier Elena. Fra sentrum av en flammende sirkel i hovedkuppelen lyser Kristus selv med hender i seiershilsen. Så, hva skal man si om den granaten fra siste verdenskrig som var blitt sluppet ned på kuppelen, like over Jesu hode, oppdaget der udetonert flere år senere? Behøver man si noe?

Men denne katedralen har enda et navn, som mye brukes av befolkningen: "Kirken for spilt blod", dvs. blodet til Alexander den 2. Han ble drept ved et attentat akkurat her ved kanalen i 1881. Tragisk, ettersom han var igang med reformer for å bedre folkets elendige kår, som oppheving av livegenskapen. Men for enkelte, altså ikke raskt nok, som Elena sa det. Befolkningen som sørget over den eneste tsar de dog kunne stille forhåpninger til, samlet inn midler for en kirke over stedet.

Nyttårsaften ble feiret med bankett - buffet med tradisjonelle russiske retter, ellevill underholdning med folkedans osv. Vi ble anvist plass sammen med et ungt par, han fra Korsika og hun fra Iran. Like ved en flokk fra Bulgaria, nysgjerrig på hvem vi var. Ellers franske og russere naturligvis. Her var festen allerede igang. Isalvenes prinsesse, Snegurochka, i sin bestefar Santa Claus sitt følge trakk oss alle med i ablegøyer og dans. For, da Wiener-valsens kom, kunne ikke vi heller stå imot. Alle kjente alle. Klokken 10 på 12 ble det stille: Putin viste seg på storskjermen. Vi oppfattet hans budskap som optimisme i alvoret, selvom vi ikke forstod et ord. Vi hevet glassene med russisk champagne. Folkedanserne dukket opp igjen, og festen fortsatte. Klokken ett stod Rudolph klar utenfor.

Nevsky Prospekt, hovedgaten på 4,5 km går tvers gjennom byen med det meste av uteliv og butikker. Mens Moskva Prospekt fører sydover, ut av sentrum og byen. Arkitekturen endrer seg tilsvarende og preges av administrative bygninger, boligområder og pulserende næringsvirksomhet. Irina tok oss med til "Grand Layout Russia". Her er fremstilt i miniatyr den vesentlige virksomhet over hele landet, helt øst til Okhotsk-havet, Bering-havet. Blinkende lys, jernbane i full fart - kjempegøy for barn i mengder med familie på juleferie.

Videre sydover markeres Sovjet-tiden med en høy søyle, toppet med en rød stjerne. Likeledes Sovjet-huset i klassisk Stalin-stil. Vi passerer Moskva Triumfbue med 125 søyler, markering av den Tyrkisk-russiske krig i 1838, og av seier over Napoleon i 1814 med Narva triumfbue. Her minnes man og ærer, ikke bare de helliggjorte med sine ikoner, også med minnesmerker for kriger med seire og falne soldater, folkets lidelser. En skulptur-gruppe med 34 bronse-figurer, "Beskyttere av Leningrad", markerer grensen for tyskernes fremrykking mot byen. Stoppet av den russiske armé, selvom byen ble bombet. Beleiringen (1941-43) med hungersnød og store tap sitter friskt i minne. Palassene lenger syd ble ødelagt. Det er å merke seg at Stalin var raskt ute med gjenoppbyggingen. Etter kommunistisk tankegang tilhørte alt staten, noe som medførte at det var statens anliggende å stå for gjenoppbyggingen. Og det gjaldt å sikre seg arbeidsfolk som fremdeles kjente til håndverket for å mestre en autentisk utførelse. Fotografier langs veggene i korridorer viser ødeleggelsene og håndverkernes strev med restaurering.

Vi merker uvegerlig den kommunistiske tidsalder fremstå i grell kontrast til tsartidens overdådige prakt - som antitese til tese? Etter Hegels resonnement om historiens utvikling så Carl Marx det slik. Enn syntesen? Hans utopi glapp for kommunismen. Men nå, hva så vi omkring oss her i Pavlovsk? Busslaster med russere på juleferie til palasset som Katarina den 2. forærte sin sønn, Paul. "Deres palass .. ", slo Markus fast "de, deres forfedre har bygget det." Etterkommere etter både dem som opprinnelig bygget det og dem som gjenoppbygget det - i begge tilfelle under elendige forhold. Folket. Og nå gleder de seg over herligheten, ferie med barna sine. Disse betraktningene kom over en kaffekopp med Irina, selv en folkets datter, opprinnelig fra Khasakstan. Familien måtte forlate gården sin da infrastrukturen brøt sammen under Jeltsin og Sovjets oppløsning. Hun gjør oss oppmerksom på at det var landesorg da Breshnev døde. Slutten på hva de anser som den kommunistiske tiden med arbeid og bolig - en form for trygghet på tross av undertrykkelse. Hennes datter er god til å tegne og går på kunst skole. Hun er glad for å leve i Russland, kommer det tankefullt. Vi ser ut av vinduet i den engelske parken som Maria, Pauls kone, fikk anlagt. Der vrir det nå av barn på sklier og kjelker.

Tilbake til Pulkova flyplass gjorde vi avtale med Rudolph. Han holdt hånden for det ene øret: "Phone. St Petersburg. Peterhof." Og vi nikket. For, i mai blir de tallrike fontener satt på der. Og St Petersburg med kanaler og parker er verdt et besøk om sommeren - selvom den er betagende vakker om vinteren.

